

Олена Кліменко
Харківський національний економічний
університет ім. С. Кузнеця
доцент кафедри економічної теорії,
статистики та прогнозування

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Сучасний розвиток економіки, її ефективність потребує існування кіберфізичного простору – цифровізації [1]. Тому термін «цифрова економіка» вже щільно використовується у всьому науковому, прикладному та інших просторах суспільства. Цифрова економіка є основою зростання конкурентоспроможності всіх сфер діяльності на внутрішньому і світовому ринках [2]. Цифровізація стимулює розвиток як саме економіки, так і соціальну сферу, які на сьогодні неможливо розглядати окремо. Найбільш перспективним в цьому плані є розвиток соціальних інвестицій.

У світовій економіці розвитку соціальних інвестицій приділяють усе більше уваги. Так, ще у 2013 року незалежна статистична група компанії Global Impact Investment Network провела опитування серед великої групи інвесторів, що відносять себе до категорії *impact investors* (соціально спрямованих інвесторів). Відповідно до отриманих результатів, сумарні інвестиції цих інвесторів досягли обсягу \$8 млрд. в 2013 році й планувалися на рівні \$9 млрд. в 2014 році. Більше половини респондентів підкреслили, що орієнтуються на середньоринкові ставки прибутковості у своїх вкладеннях, тобто не орієнтуються тільки на про-соціальні цілі. Є, однак, і ті, хто свідомо йде на інвестування із прибутковістю істотно нижче ринкової [3].

Безумовно, у розвинених країнах сфера соціально спрямованого інвестування існує вже багато років, тому має власну історію й традиції. Приміром, організації фінансування соціального розвитку працюють на міжнародному рівні. Так, в минулому році Британський департамент міжнародного розвитку позначив свої активи на рівні \$75 млн., а приватна інвестиційна компанія US Overseas Private Investment Company для вкладення в закордонні країни управляє шістьма фондами загальним обсягом \$187 млн. Крім того, існують так звані частки філантропії (Shell Foundation, Bill & Melinda Gates Foundation і ін.), що здійснюють довгострокові венчурні вкладення [3].

По підрахунках організації Monitor Group, до 2020 року світові обсяги *impact investing* можуть досягти якісно іншого порога - \$500 млрд. Інвестори надають кошти в різних формах - покупки частки в капіталі, надання позики, кредитних ліній або гарантій по позиці. Останнім часом *impact investments* протиставляють традиційним «філантропічним проектам» і міждержавним програмам фінансування розвитку, які виглядають менш прогнозованими й більше піддані зміні суб'єктивних міркувань своїх основних донорів.

Сучасна вітчизняна практика свідчить про ряд проблем, що перешкоджають перетворенню в життя соціально відповідальних програм, і, як слідство, загальному рівню розвитку соціальної відповідальності в країні. До їх числа ставляться: нерозуміння власниками бізнесу тої ролі, що грає корпоративна соціальна відповідальність у процесі стратегічного розвитку компаній, невдоволення окремих верств суспільства проведеними компаніями заходами щодо реалізації корпоративної соціальної відповідальності. Наприклад, велика кількість споживачів вважають, що саме вони оплачують частину соціальних заходів, що відображаються у високій кінцевій ціні на продукцію, нецільове використання коштів, виділюваних на соціальні програми.

Таким чином, за рахунок соціальних інвестицій вирішуються досить важливі завдання, але, на жаль, соціальні інвестиції бізнесменів ще не перетворилися в системну діяльність.

Варто сказати, що в цей час в Україні відсутній законодавчо закріплене трактування терміна «соціальні інвестиції». Інструментами регулювання інвестиційним процесом у соціальній сфері виступають нормативні правові акти, бюджетний і фінансово – кредитний

механізми, інститути цивільного суспільства, соціальні стандарти, норми й нормативи. На їх основі можуть бути вироблені цільові показники соціального розвитку, обрані пріоритетні напрямки соціальної політики, розраховані обсяги соціальних інвестицій і оцінена ефективність зроблених витрат. Соціальні нормативи можуть бути використані також для формулювання цілей соціального розвитку й розрахунку необхідних обсягів фінансових, матеріальних і трудових ресурсів. Проблема розрахунку показників і критеріїв, по яких може бути оцінена ефективність соціальних інвестицій, є однією із самих складних у розглянутому нами напрямку досліджень.

Дії будь-якого суб'єкта соціальних інвестицій – держави, муніципалітетів, корпорацій – спрямовані на реалізацію цілком певних цілей. Тому для більш повного розуміння категорії «соціальні інвестиції» варто піддати докладному аналізу також і цілі, заради яких суб'єкти соціальних інвестицій здійснюють те або інше вкладення коштів. У законодавчому полі й у наукових публікаціях спеціальний аналіз виявляє велике число позицій, що розрізняються між собою, по даному питанню.

Так, вітчизняний вчений А.С. Нешитий підкреслює, що метою витрат у невиробничій сфері є досягнення економічних і соціальних результатів, або ефектів. До цих ефектів ставляться: поліпшення умов праці й життя населення; зниження захворюваності; ріст освітнього рівня; збільшення вільного часу й раціональне його використання й т.п.

Мети соціальних інвестицій залежно від їхнього характеру можуть бути віднесені до однієї із двох груп.

У першій групі як головна мета соціальних інвестицій фігурують очікувані доходи інвестора. Соціальні інвестиції в подібного роду випадках принципово нічим не відрізняються від інвестицій у виробництво будь-яких інших товарів і послуг, відповідно, в інвестиційному проекті можуть бути розраховані типові показники економічної ефективності: ЧДД, строк окупності, внутрішня норма прибутковості (віддачі) і т.п. Відповідно, джерелом соціальних інвестицій при реалізації розглянутого типу цілей можуть і повинні бути приватні інвестори.

До другої групи ставляться не комерційна вигода, а суспільна, коли економічні показники соціальних інвестицій (прибуток, дохід і т.д.) або не мають практичного значення, або зовсім відсутні. При цьому як мета розглядається приріст обсягу відповідних соціальних послуг. Відмінність соціальних інвестицій полягає в тому, що загальна мета останніх – підвищення якості життя населення. Головним джерелом соціальних інвестицій у цьому випадку, природно, повинні виступати регіональні й місцеві бюджети. Частка бюджетних коштів у джерелах фінансування охорони здоров'я становить 75,9%, освіти – 80,6% і т.д. Відповідно, у даній групі немає можливості розраховувати такі показники, як ЧДД, строк окупності, внутрішня норма прибутковості й т.п. Більше того, у цьому випадку неможливий і розрахунок бюджетної ефективності в тім розумінні, що зафіксовано в діючих «Методичних рекомендаціях з оцінки ефективності інвестиційних проектів» і яке опирається на підрахунок ЧДД бюджету. У реалізації цілей другої групи не ставляться питання про розрахунок показників економічної ефективності. Однак, для соціальних проектів існує додаткова прибутковість. Це, наприклад, екологічна вигода – наскільки можна зменшити викиди парникових газів, або соціальна – створення додаткових робочих місць.

Закордонний досвід показує, що кілька років назад вигоду від соціального інвестування спробували продемонструвати фахівці швейцарського банку Pictet (цей банк управляє самим великим у світі фондом води обсягом \$4 млрд., інвестуючи в технології очищення й системи доставки води). Шляхом статистичного моделювання вони прийшли до висновку, що, наприклад, глобальний інвестор, що вкладає гроші у світовий ринок акцій, з кожним вкладеним \$1 млн. по суті фінансує викиди в атмосферу понад 1,5 тис. т вуглекислого газу. Через інвестування в соціально відповідальний портфель він фактично буде відповідальним не за 1,5 тис. т, а всього за 980 т.

Отже, в умовах цифровізації, облік соціальних і екологічних вигід дозволяє одержати більш повне подання про ризики й можливості, закладені в інвестиціях, що прямо впливає на майбутні доходи.

Слід сказати, що цифрові трансформації є перспективними не тільки для економічної та соціальної сторін. Наприклад, цифровізація може вплинути і на екологічні фактори, такі як доступ до природних ресурсів, ефективність їх використання та стан навколишнього середовища. Тому подальші дослідження інтеграції цифровізації у стратегії та програми розвитку всіх сфер діяльності є необхідними.

Список літератури

1. Розпорядження Кабінету міністрів України "Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» від 17 січня 2018 р. № 67-р. Київ. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>

2. Карчева Г. Т. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки // Г. Т. Карчева, Д. В. Огородня, В. А. Опенько / Фінансовий простір, № 3 (27), 2017. – С. 13–21.

3. Сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nkrzi.gov.ua/>